

בין זמרי ופנחס

וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל אָחִיו אֶת הַמְדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה וַיִּדְקַר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קֶבֶתָה וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (במדבר כה ו-ח).¹

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנּוּאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֶמַר הַנְּנִי נִתַּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם: (במדבר כה י-ב).²

ספר המנהיג הלכות סוכה עמוד תכב – לסיים בדבר טוב

וטעם שאין מפסיקים בהן מפורש בירושלמי ובמסכת סופרים, "מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו" (משלי ג יא), אל תעשם קוצין קוצין - שאין מפסיקין בקללות שאינו בדין שיהיו בניי מתקללין ואני מתברך.³ אב"ן הירחי.⁴ [מכאן לקורא בתורה שצריך לפסוק בדבר טוב ולסיים בדבר טוב ומכאן סמך למנהג רוב ספרד וצרפת ופרובינציה בסוף פרשת בלק שקורין בפנחס עד ברית שלום לסיים בדבר טוב].⁵

מסכת סוטה דף כב עמוד ב – עושים כמעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס

אמר לה ינאי מלכא לדביתיה:⁶ אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס.⁷

¹ אלה פסוקי התורה בסוף פרשת בלק בסיפור המעשה עצמו. ומה שסתם המקרא שם, מי הוא האיש מבני ישראל שהתריס נגד משה והעדה עד שהעלה את חמתו של פנחס שקם עליו והרגו, גילה המקרא בתחילת פרשתנו: "וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְדִינִית זְמִירִי בֶן סְלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי". בכך נוצר את העימות והקונטרסט בין שתי הדמויות עליו נבקש לעמוד הפעם: "טוב זה פנחס, וחוטא זה זמרי" (קהלת רבה ז ג). ואף לפרסם זאת: "פרסם פנחס לשבח ופרסם זמרי לגנאי" (תנחומא פנחס ב). אגב, חשוב למקרא גם להודיענו מי הייתה אותה מדינית: "וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה הַמְדִינִית כְּזָבִי בֵּת צוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָב בְּמִדְיָן הָיָה". וחשוב גם לסכם את מעשה הקנאות של פנחס ולרמוז מה דעת התורה על מעשה זה, כפי שנראה מיד בסמוך.

² נראה שלא בכדי מופסק העניין באמצע ונחלק לשתי קריאות בשתי פרשות, בשתי שבתות: בלק ופנחס. מה גם שמפסיק העניין בדיבור: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר". כך אגב גם בחלוקת הקריאה בסדרות בארץ ישראל, אבל לא כך בסדר חלוקת הפרקים: הכל פרק אחד, פרק כה. אולי אנו צריכים לקחת שבוע בשביל להבין מה היה עמוק השבר של הזנות בשיטים, והחשש מפילוג ומלחמת אחים, ערב הכניסה לארץ ישראל. וכל זה בדור הבנים שהם התקווה החדשה לאחר תום דור המדבר שחטאו במרגלים. וכגודל השבר, כן תעוזתם של פנחס בשעה שמשו והנהגה הוותיקה רפו ידיה. ראו דברינו חילופי דורות ומשמרות בפרשה זו. והפעם נבקש, כאמור, להתעכב על דמותו של פנחס מול דמותו של זמרי, לשעתה ולדורות.

³ וכן הוא בבבלי מגילה לא ע"ב, שתי סיבות מדוע קוראים את התוכחה של פרשת בחוקותי ושל כי תבוא (וכן בנצבים) ברצף ולא מפסיקים ומעלים קרוא אחר באמצע: "בתעניות ברכות וקללות ואין מפסיקין בקללות. מנא הני מילי? אמר רב חייה בר גמדיא אמר רבי אסי: דאמר קרא: מוסר ה' בני אל תמאס. ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות". וראו עוד דברים רבה ראש פרשת ראה, פרשה ד סימן א וכן בגמרא מגילה שם שאב"י רוצה לחלק בין תוכחת בחוקותי שהיא של הקב"ה, בה אין להפסיק, ובין תוכחת כי תבוא שהיא של בשר ודם ("משה מפי עצמו אמר"), בה ניתן להפסיק. זאת, על בסיס שיטת ר' חייה בר גמדיא ואנו פוסקים כריש לקיש. וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו תוכחתו של בשר ודם בפרשת כי תבוא וכן בדברינו ספר דברים – משנה תורה בפרשת דברים.

⁴ אב"ן הירחי הוא אברהם בן נתן הירחי 1155-1215 – צרפת/ספרד (לא לבלבל עם ראב"ן מבעלי התוספות), מחבר ספר המנהיג. רישום שמו בתוך ההלכה טעון בירור. מן הסתם זו הוספה של תלמיד או מעתיק לומר עד כאן או שמה מכאן דברי אב"ן הירחי שהעתיקתי ומכאן ואילך או לעיל - דבריי. אבל רישום השם כאן הוא ממש באמצע הדרשה וטעון בירור בכתבי היד השונים.

⁵ והיכן שכל הספר מסתיים בדבר רע, כגון: ישעיהו, מלאכי, איכה וקהלת (סימן יתק"ק: ישעיהו, תרי-עשר, קינות, קהלת), חוזרים וכופלים את הפסוק האחד לפני האחרון ובלבד לסיים בדבר טוב. ובאמת תימה הוא מדוע לא התקבל מנהג ספרד-צרפת-פרובנס נאה זה להמשיך בפרשת בלק עד "ברית שלום"! כי באמת מה קבלנו? שהפרשה בה הקב"ה הפך את קללת בלעם לברכות מסתיימת בפסוק הקשה: "ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף! ותימה גם על סיום פרשות כמו מצורע, קדושים ואולי עוד. חבל על מנהגין משובחין ספרדין, צרפתין ופרובנסין דאבדין, גם אם מנהג זה מבטל ומייתר את "התורה" שלנו בהערות 1,2 לעיל. כל היודע דבר אודות עניין זה, אנא יחיש תשובתו אלינו ויגמיאנו בכפליים.

⁶ לשלומציון אשתו, כאשר העביר לה את השלטון, כנראה ערב מותו. ראו דברינו בימי שלומציון ושמעון בן שטח.

⁷ ינאי המלך הוא שטבע את הביטוי: עושה כמעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס. הוא ינאי שרדף את הפרושים עד חורמה, ראו קידושין סו ע"א כשחזר מכיבושיו הצבאיים וכן סנהדרין יט ע"א כשעבדו נאשם בהריגה (מובא בדברינו מלך לא דן ולא דנים אותו). וכאן, ערב מותו, הוא אולי מכיר, במידה חלקית, בטעותו. אבל למה הדימוי של זמרי ופנחס דווקא? מה היה צבוע במעשהו של זמרי שהתריס בגלוי ולא ראה שום צורך להצטדק? ראו פירוש מהרש"א בגמרא שם ששואל שאלה זו ועונה: "מעשה זמרי ודאי בגלוי ובפרהסיא היה, כדכתיב: ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת גו'. אלא הכי קאמר: מעשה זמרי שהיה בגלוי והן עושין בסתר ומראין עצמן בגלוי כפרושין לבקש שכר כפנחס ... אבל נקט אלו זמרי ופנחס שהיו עושים מעשים הפכיים בדבר אחד". היינו, זמרי הוא מקרה יחסית טוב שלפחות לא היה צבוע, בעוד שהפרושים הצבועים שינאי מגנה אותם, היו גרועים ממנו שעשו מעשיהם בצביעות וברמייה. מעין קל וחומר מזמרי. ראו בגמרא סוטה שם הקשר לביטוי "מכות פרושים" שזכר במשנה (סוטה פרק ג משנה ד) והדיון בגמרא שם בכל המתחסדים להיראות כצדיקים, חסידים ופרושים: "שבעה פרושים הם ... פרוש שקמי זה העושה מעשה שכם שמלו וסכנו בעצמן לא מפני מצוה אלא כדי להראות ליעקב אבינו. פרוש נקפי זה המנקף רגליו

פירוש המאירי גמרא סוטה הנ"ל – אין תוכו של הכלי כצבעו

וינאי המלך כשהרג את החכמים ונתיראה אשתו שיעבירו את זרעו מן המלכות, ובקשה ממנו שישתדל לשוב באהבתם, אמר לה: אל תתייראי מן הפרושים, רוצה לומר, שאותם האמתיים אינם שומרים עֲבָרָה. ולא משאינן פרושים רוצה לומר, שאינם מחזיקין עצמן בפרישות שהרי אין לבם עלי. אלא מן הצבועים הדומים לפרושים שאין פרישותם אלא כצבע הכלי שאין תוכו כצבעו, שהן עושין מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.⁸

שו"ת עטרת פז חושן משפט סימן טז – מעשה זמרי ושכר כפנחס על לימוד תורה⁹

וצריך לידע שעם כל מה שלמדנו זכות לתלמיד חכם ליהנות מבני אדם לצורך פרנסתו ומשום כדי חייו, ולראש ישיבה אפילו להעשירו כדי שיהא חשוב ונכבד ודבריו נשמעים, דוקא בלומדי תורה ומלמדיה שאינן דיינים קבועים בעיר... והא דריש מתיבתא שרי לקבולי דורונות, היינו אם נותנין לו שלא בשביל הלמוד.. שאסור לקבל שכר על תורה שבע"פ. אלא שכבר נתקלקלו הדורות, שכל הדיוט קופץ ויושב בראש, שאין עיניו כי אם על בצעו, ותקנתו קלקלתו... על זה ידו כל הדווים, אוי לנו מה עלתה בימינו, דאילין דמיקרי נטורי קרתא, אינון חרובי קרתא. עושים מעשי זמרי זמיר עריצים, ומבקשים שכר כפנחס, ומקפחים פרנסת העניים ההגונים, והלומדים הישרים והנאמנים...¹⁰

מסכת סנהדרין דף פב עמוד א – רשאי היה זמרי להרוג את פנחס

כי אתא רב דימי אמר: בית דינו של חשמונאי גזרו: הבא על הנכרית חייב עליה משום נדה, שפחה, גויה, אשת איש.¹¹ אמר רב חסדא: הבא לימלך - אין מורין לו.¹² איתמר נמי, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הבא לימלך - אין מורין לו. ולא עוד אלא, שאם פירש זמרי והרגו פנחס - נהרג עליו. נהפך זמרי והרגו לפנחס - אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא.¹³

באבנים ובאומר הלכתי היום למקום רחוק לעשות מצוה ומראה רגליו והוא לא הלך. פרוש קיזאי זה המקיז דם בכותל בשעת הילוכו שנדחק בצד הכותל כדי שלא יגע בו אדם טמא, והוא הטמא בעצמו... פרוש מדוכיא זה השוקה בשעת הילוכו עד שנמצא גבו כגב בעלי חטוטרת ומתעטף בטליתו ומשפעה לכאן ולכאן כמו מכתש שהוא מלמטה רחב ומלמעלה קצר, כדי שיראה בפני הבריות שהוא עניו ושהוא אינו חפץ להסתכל באדם מעולם. פרוש מה חובתי (עוד) ואעשנה - זה האומר לא נשארה לי חובת מצוה שלא עשיתי אותה" (הבאנו את נוסח אוצר המדרשים (אייזנשטיין) רבינו הקדוש עמוד 513, המרחיב את לשון הגמרא בסוטה כב ע"ב).

⁸ התעכבנו עוד קצת על ינאי המלך והגמרא סוטה שם נמצא מקור הביטוי עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס וזכינו לביטוי אין תוכו כצבעו שמזכיר כמובן את **אין תוכו כברו** (כחיצינותו). גם עפ"י פירוש זה התרחקנו עוד יותר מזמרי המקראי שהתירס בגלוי אל "זמרי" של תוכי ומתעטף בטליתו ומשפעה לכאן ולכאן כמו מכתש שהוא מלמטה רחב ומלמעלה קצר, כדי שיראה בפני נמנים על הפרושים בכלל לא בעניין הזה. היחידים המסוכנים הם אלה שהחניפו לו במלכותו, ראו דמותו המרשעת של אלעזר בן פוערה בגמרא קידושין טו ע"א: "איש לך לב רע ובליעל". האם הבין המלך ינאי בסוף ימיו מי היו היועצים שהקיפו אותו?

⁹ הרב פנחס זיכתי נולד בירושלים בשנת תש"ך, צאצא למשפחת רבנים ונכבדים מאנוסי משהד (פרס). למד שנים רבות בישיבת 'פורת יוסף' ובישיבות אחרות, ובגיל צעיר נסמך להוראה על-ידי גדולי ירושלים. כיום משמש כרב בירושלים.

¹⁰ נושא השו"ת כאן הוא קבלת שכר בעבור לימוד תורה. מאז דבריו החריפים של הרמב"ם בנושא זה (הלכות תלמוד תורה, סוף פרק ג בפרט) הוקל כידוע העניין; והדין כאן הוא ברמה המעשית, של חלוקת הכסף המיועד בין אלה שאכן לומדים וראויים ובין המתחזים. בימינו! אין זה הנושא שלנו, ורק בקשנו להראות דוגמא לשימוש של הביטוי "עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס", שקנה לו שביתה בלשונו ותרבותנו, ולא רק במחוזות רבניים ולמדניים. ראו פירוש אברבנאל בברכה לשבט לוי בפרשת וזאת הברכה שבא להגן על אהרון: "אשר ניסיתו במסה תריבהו על מי מריבה, רוצה לומר שלא היה חסידות אהרן כצבועים שעושין מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס. כי אתה ה' אלהים נסית אותם וחסידותו בנסיון רב ומגולה ומצאת אותו נאמן לפניך". ראו באופן דומה פירוש מלבי"ם על הפסוק הראשון בתהלים כו: "לְדוֹד שִׁפְטֵנִי ה' פִּי אֲנִי בְּתַמִּי הִלְכֵתִי וּבִה' בְּטַחְתִּי לֹא אֶמְעָד", שאומר: "לדוד, בתפלה זו יזכיר כי אינו מכת הצבועים המלאים רע בסתר וחונפים בגלוי, עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס, כי לבבו נאמן לאלהיו ומעשיו אין בהם דופי, הוא נקי בין במעשה בין במחשבה, ולכן מבקש שלא יקרהו מקרה החנפים". וראו עוד שימוש ביטוי זה בספר חובת הלבבות שער ד הביטחון פרק ד וכן שער ט הפרישות, פרק ב. ויש עוד רבים אחרים. ואם איננו טועים גם בן גוריון השתמש בביטוי זה במלחמתו העקשנית כנגד פנחס לבון ב"עסק הביש", וכינה אותו "זמרי" (במקום פנחס), ואנו אין לנו אלא פרשת השבוע מקדמת דנא ולא אלה החולפות ובאות של ימינו.

¹¹ כבר אברהם מצווה: "להיות לך לאלהים ולזרעך אחרך... לא תנסב עובדת כוכבים ושפחה, דלא ליזיל זרעך בתרה" (יבמות ק ע"ב). בא פנחס ועושה מעשה קנאות. באים מצאצאיו וקובעים זאת להלכה. זהו אותו בית חשמונאי שתחילתו קנאות לשם ה', כמסורת אבותיו, לא רק כנגד היוונים מחללי המקדש, אלא בעיקר כנגד היהודים המתיוונים ששיתפו עמם פעולה; וסופו התדרדרות מוסרית נוראה, כולל מלחמת אחים והתחברותם עם האדומים שסופם ששלטו בהם. ראו דברינו **בית חשמונאי** בחנוכה. האם הם נכשלו במה שאבי אביהם קנא לו?

¹² ראו שם במשנה בעמוד קודם: " ... הבעל ארמית, קנאים פוגעים בו". ומסביר רש"י: "קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו - אין מורים לו, שלא נאמרה אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך".

¹³ דין רודף הוא נושא סבוך ומורכב, ראו רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א, הלכות חובל ומזיק פרק ת, הלכות גניבה פרק ט ועוד. כאן נוספת לו מורכבות נוספת, לפנחס, שבא לקנא בשם ה', יש בעצם דין רודף! ראו פירוש יד רמ"ה על הדף: "אם נהפך זמרי והרגו לפנחס אעפ"י שלא פירש, אין זמרי נהרג עליו. מאי טעמא? דפנחס רודף הוה, שהרי אין מצווה להרגו אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו. וכשם שניתן לפינחס רשות להרגו לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס. והני מילי זמרי, אבל איניש אחרינא לא, דלאו רודף גמור הוא, דהא ברשות קא עביד". רודף ולא רודף, זו המשמעות

שמות רבה פרשה לג סימן ה – משה בוכה ופנחס נותן את נפשו

... "נבחר שם מעושר רב, מכסף ומזהב חן טוב" (משלי כב א) ... נבחר שמו של פנחס מן עושרו של זמרי, שהיה נשיא שבט שמעון. ומה עשה זמרי? עליו אמר שלמה: "העז איש רשע בפניו" (משלי כא כט) - זה זמרי, "וישר הוא יבין דרכו" (שם) - זה פנחס. ומה העז זמרי? אלא כיון שראה את כזבי בקש ליטלה, אמרה לו: איני נשמעת לך, שכן ציווני אבא, שלא אהיה נשמעת אלא למשה. אמר לה: אני גדול ממשה שהוא משבט שלישי ואני משבט שני. ורצונך לידע שאני גדול ממשה, בפניו אני נוטל אותך, שנאמר: "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה" (במדבר כה ו). מהו "לעיני משה"? שהיה מקיש דברים כנגדו, א"ל: משה, זו אסורה או מותרת?¹⁴ אמר לו: אסורה היא לך. א"ל זמרי: אתה הוא הנאמן של תורה שהקב"ה מתגאה בך ואומר: "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב ז)!? שאתה אומר: אסורה זו,¹⁵ אף אשתך שנטלת אסורה היא לך. זו מדינית וזו מדינית, זו גדולה בת אבות, ואשתך בת כומר, הוי: "לעיני משה". ושלמה צווח: "העז איש רשע בפניו". וכיון שראו אותו, היו בוכים, שנאמר: "והמה בוכים פתח אוהל מועד" (במדבר כה ו).¹⁶

א"ל הקב"ה: משה, בוכה אתה? והיכן חכמתך שאמרת דבר והבלעת לקרח ועכשיו אתה בוכה!¹⁷ ורוח הקודש צווחת: "אשתוללו אבירי לב נמו שנתם ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם" (תהלים עו ו). א"ל משה: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' " (משלי כא ל). אמר הקב"ה: יודע אני מי מוכן לדבר זה. מה כתוב אחריו: "סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה" (שם לא). אמר ר' יוסי: דרש פנחס בעצמו: ומה אם הסוס שהוא נותן נפשו ליום מלחמה אפילו הוא מת נותן נפשו על בעליו, אני על קדושת שמו של הקב"ה על אחת כמה וכמה.¹⁸

פרקי דרבי אליעזר פרק מו – נפרדו דרכיהם של שמעון ולוי

שמעון ולוי קנאו על הזנות הרבה מאד שאמרו: "ויאמרו הכזונה יעשה את אחותינו", ולקחו איש חרבו והרגו את אנשי שכם. והנשיא של שבט שמעון לא זכר מה עשה זקנו ולא גער בבחורי ישראל, הוא בעצמו בפרהסיא בא בזנות על המדינית ... ראה פנחס את זמרי שבא בפרהסיא בזנות על המדינית וקנא קנאה גדולה וחטף מידו של משה את הרומח וירץ מאחריו ודקרו.¹⁹

ההלכתית של הפרדוקס: הלכה ואין מורין כן. קנאים פוגעים בו והנדרפים רשאים לפגוע בקנאים. בפן השני, זה של האגדה, ראו דברי ר' צדוק הכהן מלובלין, בפירושו פרי צדיק במדבר פרשת פנחס: "שזה היה מסירות נפש של פנחס, שאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עלי". פנחס לקח על עצמו סיכון פיסו ואף הלכתי, שכן לזמרי הייתה הזכות להשיב מלחמה שערה ולהרוג אותו. ראו סוף דבריו שם: "ומשום הכי הוזכר בכאן שם האיש המוכה מה שלא הוזכר בשעת מעשה להודיע המסירות נפש של פנחס שהמוכה היה נשיא שבט שמעון ועל ידי כן זכה פנחס לחיי עולם".

¹⁴ יש שרואים בקטע זה של המדרש את ההסבר לביטוי "עושים מעשה כזמרי ומבקשים שכר כפנחס". ראו שאלתנו לעיל בהערה 7: היכן צביעותו של זמרי? התשובה: בהתחסדות זו כלפי משה בדומה לעשו ששאל איך מעשרים את המלח (מקור?) וקרח ששואל על טלית שכולה תכלת ובית שמלא ספרים (במדבר רבה יח ג ע"פ ירושלמי סנהדרין י א). ראו פירוש כלי יקר במדבר פרק כה יד: "כי מצינו לחז"ל (סוטה כב ב) על החנפים שעושין מעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס. וכי זמרי היה מן החנפים והלא היה רשע מפורסם, אלא ודאי מדקאמר למשה: זו אסורה או מותרת שמע מינה שהיה עושה כמעשה הצבועים להכשיר מעשיו לומר שבדין הוא עושה". אך עניין זה של נישואין למדינים ומואבים ועמונים אינו פשוט ומלווה את ההיסטוריה של עמנו, מימי יתרו, משה, אלעזר הכהן (אבי פנחס) ועד ימי רות ודוד ושלמה. ראו דברינו [לא יבוא עמוני ומואבי](#) בפרשת כי תצא.

¹⁵ אם נכון מה שאתה אומר שהמדיניות אסורות.

¹⁶ משה מרים ידיים ראו שוב דברינו [חילופי דורות ומשמרות](#) בפרשה זו.

¹⁷ בפרשת קרח עומד משה וכביכול כופה על הקב"ה הן את ניסיון המחנות והן את פעירת האדמה, ראו דברינו [אם כמות כל האדם ימותון אלה](#) בפרשת קרח. ופה משה עומד חסר אונים ובוכה! איזו תוכחה גדולה מפי הקב"ה בנוסף למעשה זמרי.

¹⁸ מעשהו של זמרי, האתגר הבוטה שהציב לפני משה וכל העדה, הוא שגרם להתעלותו של פנחס, בבחינת "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש" (פרקי אבות ב ה, והשבת מתחילים מחזור נוסף של קריאת פרקי אבות במנחה). ראו תיאור של מעשה זה בבבלי סנהדרין פב ע"א וכן בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב: "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה. מהו לעיני משה? כאינש דמר (שאמר): הא גו עינך משה. אמר לו: אין צפורה מדינית ואין טלפיה סדוקות? זו טהורה וזו טמאה? והיה שם פינחס אמר אין כאן אדם שיהרגו ויהרג על ידיו? איכן הם האריות גור אריה יהודה, דן גור אריה, בנימין זאב יטרף?! כיון שראה פינחס שאין אדם מישראל עושה כלום מיד עמד פינחס מתוך סנהדרין שלו ולקח את הרומח וכו' ". "בזכות" זמרי, התעלה פנחס אף זכה להתייחס לכהונה. ראו הגמרא זבחים קא ע"ב: "לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי". ובאו על גמרא זו פירושים רבים וחשובים שלא נוכל להביאם מקוצר זמן ויריעה. מה שחשוב לנו הוא הרעיון, שגם עליו יש עוד הרבה לדרוש, שמעשה זמרי הוא שאיתגר את פנחס וממנו עלה לגדולה. "והנה פינחס היה יודע שיפסיד הכהונה כשהיה רגוע את זמרי, כי כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו (ברכות לב, ב), ואף על פי כן היה עושה בשביל רצון הקב"ה, על כן הודיע אותו הטעם, ואמר והיתה לו כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו" (קדושת לוי במדבר פרשת פינחס). האם לכן קיבל פנחס את ברכת "בריתי שלום"? כפיצוי על כך שאינו יכול לשאת את כפיו?

¹⁹ במעשה זמרי ותגובת פנחס, נפרדים סופית דרכם של שמעון ולוי שיחד קנאו על זנות אנשי שכם במעשה דינה (שיחד עפ"י מדרש בראשית רבה צט ו עמדו בראש האחים שמכרו את יוסף) וכעת הם בקטבים מנוגדים. "שכיון שראה פינחס מעשה זמרי, אמר: זקיני וזקיני של זה הם עמדו וגדרו הפרצה הזאת בשכם" (פתרון תורה פרשת פינחס). וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [שמעון ולוי אחים](#) בפרשת ויחי ושם הבאנו את מדרש ספרי דברים פסקא שמת בברכת משה לשבט לוי שהוא יסוד מוטיב זה: "וללוי אמר, למה נאמר? לפי ששמעון ולוי שניהם שתו בכוס אחד ... משל לשנים שלוו מן המלך, אחד פרע למלך וחזר והלך את המלך ואחד

מדרש תנחומא פרשת פינחס סימן א – ייחוס פנחס וברית השלום

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" - מה ראה הקב"ה ליחס פנחס אחר מעשה זה? שבשעה שדקדק זמרי עם כזבי עמדו השבטים עליו ואמרו: ראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, הרג נשיא שבט מישראל!²⁰ לפיכך בא הכתוב ליחס פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" - גדול השלום שנתן שאין העולם מתנהג אלא ע"פ השלום, והתורה כולה שלום... אם בא אדם מהדרך שואלין לו שלום וכן בשחרית שואלין לו שלום ובערב שואלין לו שלום וקוראין קריאת שמע וחותרין בשלום: הפורס סוכת שלום. ובתפילה חותרין המברך את עמו ישראל בשלום.²¹

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכתא דשירה פרשה י – למי יש ייחוס?²²

"וַיִּתְקַח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֻות אֶהֱרֹן אֶת הַתָּף בְּיָדָהּ" (שמות טו ב) ... "אחות אהרן" ולא אחות משה? ומה תלמוד לומר "אחות אהרן"? אלא לפי שנתן אהרן נפשו על אחותו, נקראת אחותו על שמו.. כיוצא באלה, "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה" (בראשית לד כה) - והלא אחות כל השבטים היתה, מה תלמוד לומר: "אחי דינה"? אלא לפי שנתנו נפשם עליה נקראת אחותם על שמם.²³ וכן "כזבי בת נשיא מדין אחותם" (במדבר כה יח) - וכי אחותם היתה? והלא בת ראש אומות בית אב היתה, שנאמר: "ולכהן מדין שבע בנות" ומה תלמוד לומר "אחותם"? אלא על שנתנה נפשה על אומתה נקראת אומתה על שמה.²⁴

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: בהמשך לדברי קדושת לוי שהבאנו לעיל בסוף הערה 18 אם פנחס יכול היה לשאת כפים בברכת כהנים משום שהרג נפש מישראל, ראו התייחסות לדין הכללי של כהן שהרג גם אם בשגגה ובאונס בדף [בפורטל הדף היומי](#) וכן [בפניני הלכה](#) (ויש עוד הרבה ברשת). אבל פנחס נראה כדין מיוחד משום שמחד גיסא אפשר לומר שהיה זה כמו בשעת מלחמה (הרב עובדיה שם), אך מאידך גיסא פנחס הרג נפש מישראל, של מי שלא בא להרוג אותו, כך שאין כאן דין של "הבא להרוג השכם להורג". נראה שמה שקדושת לוי (הרב לוי יצחק מברדיצ'ב) מבקש להדגיש כאן, מעבר לדין ההלכתי, הוא המחיר שפנחס היה מוכן לשלם עבור המעשה שעשה ואולי המחיר הכללי של קנאות. וכבר למדונו רבותינו את הכלל "לא כל הרוצה ליטול את השם – יטול".

לא דיו שלא פרע, אלא חזר ולוה. כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכם ... לוי פרע מה שלוה במדבר ... וחזר והלוה את המקום בשטים ... שמעון לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה". ראו מדרש נאה זה שם.

²⁰ הכוונה לאלעזר, אביו של פנחס שעפ"י המסורת לקח מבנות יתרו לאישה (והיה ע"כ גם אחיין וגם גיס של משה) – מסורת המבוססת על הפסוק בשמות ו כה פרשת וארא: "וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת פִּינְחָס וְכוּ'". ראו גם בראשית רבתי פרשת וישלח: "א"ר שמואל: ד' הם שהם באים ממשפחה בזויה, ואלו הן, פנחס, אוריה, יחזקאל וירמיה, פנחס בשעה שהרג את זמרי היו ישראל מזלזלין בו ואומרים בן פוטי שפטם עגלים לע"ז, זה יתרו".

²¹ ושוב בגמרא זבחים שלא הספקנו לדרוש בה: "א"ר חנינא: לא נתכהו פינחס עד שהרגו לזמרי ... רב אשי אמר: עד ששם שלום בין השבטים". וה' עוז לעמו ייתן ויברך את כולנו יחד שבטי ישראל בשלום חיזוני ופנימי עם קנאות במידה מדודה. ראו דברינו [ברית חיים ושלום](#) בפרשה זו.

²² ראו דרשה זו גם בבראשית רבה מ י פרשת וישלח. נראה שזה מקרה נדיר שדרשה ממדרש תנאים (מכילתא) מצויה, מילה במילה, גם במדרש אמוראים (בראשית רבה) ואפשר שפשוט הועתקה בשלב כלשהוא של גלגולי שני מדרשי יסוד אלה.

²³ ושמעון גם נשא את דינה לאשה והכניסה לאוהל משפחתו, ראו גם הסיפור על אסנת בתה של דינה.

²⁴ כזבי בת צור המדיינית שהחטיאה את ישראל (ביחד עם זמרי משבט שמעון) נמצאת כאן בחברה טובה של מרים ודינה הישראליות. לכל אחת מהן האחוה (האחים) שלה – כל אחת ונאמנותה לאומתה שלה! בעינינו היא חוטאת ומחטיאה, אבל לא כך בעיני מדין עמה! נקודת מבט שהדרשן היהודי משכיל לראות. ועם כל זה לא מספיק, בא הדרשן ומשלב כאן את דמותו של יתרו – הוא שלא הניח עבודה זרה שלא התנסה בה מעולם ודחק במשה שישבע לו שהבן הבכור שלו יוקדש לעבודה זרה (הכל בדף [יתרו הוא חובב](#) [הוא רעואל](#) בפרשת יתרו). כזבי היא אחת משבע בנותיו של יתרו! ומי עוד נשאו מבנותיו? משה ואלעזר אבי פנחס! (משה זה ברור, ואלעזר ראו גמרא בבא בתרא קט-קי ותנחומא לעיל) הרי לנו שזמרי, משה ואלעזר הם גיסים!! משפחה ממש! ודברי הקינטור של זמרי למשה: "בן עמרם! זו אסורה או מותרת? ואם תאמר אסורה - בת יתרו מי התירה לך?" (סנהדרין פב ע"א), וקינטור השבטים כנגד פנחס: "ראיתם בן פוטי זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים יהרוג נשיא מישראל!" (סוטה מג א), מהדהדים שבעתיים לאור מדרש מכילתא זה. אז מי כאן מיוחס ומי לא? נפלאים נתיבי המדרש. זאת ועוד, יש כאן תמונת ראי של עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית (ראו הדף ה: אלימלך ובניו נענשו – לרות ובעז כבר מותר. ולא עוד אלא שנחשב לייחוס. (בית דוד). ואפרופו ייחוסים ו"חברה טובה", ראו בראשית רבה נז ג פרשת וירא: "ויהי אחרי הדברים האלה - אחר הרהורי דברים שהיו שם. מי מהרהר אברהם הרהר: אמר: אילו מת בהר המוריה לא היה מת בלא בנים? עכשיו מה אעשה? אשיאנו מבנות ענר אשכל וממרא שהן צדקניות. וכי מה איכפת לי מיוחסים?!".